

Oder-Neisse

Fietsen op de grens met Polen en Tsjechië

Langs de Oder.

Het plan was om in het voormalige Oost-Duitsland een langgerekte rondrit van 900 km te maken, meer bepaald door drie rivieren te volgen via twee langeafstandsroutes. De Oder en de Neisse zouden de hoofdrollen krijgen, de Spree de belangrijkste bijrol. Om de lus te sluiten zouden we Berlijn passeren, maar daarna liep het mis.

➔ Tekst en foto's Ward Van Loock

Bruinkool

In de aanloop naar het brongebied van de Neisse sluiten we in *Spremberg* aan op de Spreeradweg. De rivier ontspringt in de buurt van de Tsjechische grens en eindigt na 420 km in Berlijn in de Havel. Drie dagen lang volgen we de waterloop stroomopwaarts door bosrijke gebieden, afgewisseld met een snoer van grote en kleine meren. Die ontstonden na jarenlange en intensieve bruinkoolwinning. Tijdens het DDR-regime werden tientallen dorpsgemeenschappen opgeofferd aan deze mijnbouw. Regelmatig zien we koeltorens boven het geboomte uitsteken. Hoge stoomwolken geven aan dat de mijnexploitatie nog steeds op volle toeren draait, ja zelfs nieuwe natuurgebieden inpalmt. Op het einde van de tweede dag zoeken we tevergeefs naar de camping in *Obergurig*. Na

veel zoeken en navragen komen we ongewild terecht in een B&B voor fietsers. We beleven er een open en top Duitse avond met halve liters bieren een 'gemutliche' gastvrouw. De familiale pret kan niet op als later op de avond blijkt dat de nicht van onze gastvrouw gehuwd is met een kennis van Julien.

Spreebronnen

We fietsen door Saksen maar de streek wordt van oudsher Lausitz genoemd. Het valt op dat alle gemeenteborden tweetalig zijn, met naast de Duitse ook de Sorbische benaming. In de buitenwijken van *Bautzen*, de hoofdstad van Lausitz, staat de 'Gele Ellende', in de DDR-tijd een politieke Stasigevangenis, nu een gewoon detentiehuis in gele baksteen. Typisch voor Bautzen zijn de vele torens van openbare gebou-

Sorbisch

De Lausitz is een gebied in Saksen dat aanleunt tegen Polen en Tsjechië. In de 6de eeuw zijn de Sorben er komen wonen. Deze West-Slavische bevolkingsgroep kwam uit delen van het huidige Polen, Tsjechië en Slowakije. Ondanks een verregaande assimilatie met de Duitsers kunnen zo'n 60.000 overgebleven Sorben hun cultuurerfgoed sporadisch laten opleven in folklorefeesten. Naar schatting 10.000 Sorben spreken nog hun taal die de laatste jaren meer erkenning krijgt onder andere door tweetalige plaatsnaamborden.

Het kasteel van de frivole Fürst Pückler in Bad Muskau.

De Neisse in Schirgiswalde.

wen en kerken die hoog boven het historisch centrum uitsteken. De domkerk is een apart bedehuis, de enige simultaankerk in Saksen: zowel katholieken als protestanten kunnen er hun godsdienst beleven, alleen gescheiden door een ijzerenhekje.

We fietsen langs de brede Spree de stad uit, daarna krimpt ze tot een grote beek die gevoed wordt door drie bronnen. Met ons bezoek aan twee ervan eindigt de bewegwijzering en gaan we op zoek naar de Neisse.

Een stapje in Tsjechië en Polen

In de dorpen komen we langs huizen en fabrieken die sterk aan de DDR doen denken: vuilgele onverzorgde gevels, ooit bloeiende bedrijven die sinds 1992 godverlaten zijn, zelfs achtergelaten Trabantjes (die gelukkig niet wegroesten dankzij de glasvezelcarrosserie) en statige huizen die dringend een laagje verf nodig hebben. *Zittau (Zitava)* is een historisch stadje langs de Duitse kant van de Neisse. Na ons stadsbezoek besluiten we een stapje te zetten op Tsjechisch en Poolse grondgebied, gedreven als we zijn om landsgrenzen over te steken. We kijken onszelf uitgebreid met grenspalen en nationale kleuren, maar we zijn ook benieuwd of er aan de andere kant grote materiële of cultuurverschillen te bespeuren zijn. En die vallen nauwelijks op: overal goede asfaltwegen, bewegwijzerde fietsroutes en verzorgde huizen. Al zijn drank en eten er wel de helft goedkoper. Zo dronken we in een Tsjechisch café een halve liter bier voor 1 euro en op de camping naast de Neisse aten we een reuzepizza voor amper € 7.

Drielandenpunt

Op dag vijf beginnen we aan onze hoofdbrok: eerst de Neisse, dan de Oder, in totaal 300 km. Kort na ons vertrek uit onze Tsjechische camping komen we aan het drielandenpunt

Duitsland-Tsjechië-Polen. Het hart van Julien begint al sneller te slaan bij het zien van drie nationale vlaggen plus de blauwe sterretjesvlag van de Europese Unie. Op deze zaterdag is er veel bedrijvigheid voor een drielandenfeest. Maar daar kunnen we niet op blijven wachten. Wij kijken al uit naar dé bezienswaardigheid van de dag: Kloster Marienthal, een uitgestrekte abdij site naast de Neisse. Bij het uitgesproken barokke geheel van klooster, kerk, stallingen, ateliers en opslagruimtes houden fietsers spontaan halt en kuieren rond. Wij picknicken in de schaduw van een boom en dompelen ons onder in de rust van de site.

Verderop kunnen we het niet laten om even naar Polen over te steken want in Radomiercyze (Radmeritz) zou een interessant kasteel staan. Na lang zoeken vinden we het gebouwencomplex terug. Schloss Joachimsstein blijkt tot 1945 een klooster te zijn geweest voor ongehuwde jonkvrouwen. De oudste gebouwen dateren van 1728 waarna Kammerherr Joachim er zijn naam aan gaf.

Görlitz

Hoewel niet gepland komen we op een ideaal moment in *Görlitz* aan. Een zalige zonnige zondagmorgen in een stilgevallen stad. We kunnen zonder autogeraas en gehaaste inwoners zorge-

loos door de straten van het historisch centrum rondsleren. De stad heeft nauwelijks geleden onder WOII waardoor de voorouderlijke sfeer tussen de barokke koopmanshuizen en statige gebouwen is blijven hangen. Na elke straathoek lijken de gevels nog mooier dan daarnet. De verschillende bouwstijlen vormen een kleurrijk geheel van omlijstingen, boogversieringen en zonnewijzers. We steken de Neissebrug over naar het oostelijk stadsdeel dat na 1945 Pools werd en sindsdien Zgorzelec heet. “Alweer een landsgrens overgestoken”, lacht Julien, “dat brengt ons totaal op vijf.”

Bad Muskau

We vervolgen onze weg op de versterkte dijk van de Neisse, die zich in de vreemdste bochten kronkelt om vooruit te komen. Aan de Poolse kant kan de natuur helemaal zijn gang gaan, heel zelden krijgen we een huis of kerktoren te zien tussen de bosschages en hooggraslanden. Al waren er voor de oorlog zeker Duitse nederzettingen aan de Poolse kant, want langgerekte bruggen overspannen de brede rivierbedding. Alleen zijn ze allemaal stukgebombardeerd in WOII en nooit hersteld. We blijven rondhangen rond de overgebleven bruggenhoofden en

Bij Willem Voigt in Köpenich.

Een zalige zonnige zondagmorgen in Görlitz.

Gelukkig roesten Trabantjes niet.

leggen de details van de oorlogsschade op foto vast. We proberen ons voor te stellen hoe de Russen in 1945 probeerden de bruggen te overen in hun opmars naar Berlijn.

In *Bad Muskau* snijdt de Neisse een uitgestrekt kasteeldomein van 830 ha doormidden. De frivole en vrouwgekke Fürst Pückler liet er een kasteel bouwen in speelse neo-renaïssancestijl met ontelbare torentjes en ornamenten. Hij kocht de omliggende gronden op en met de hulp

van een Engelse landschapsarchitect begon hij in 1815 met de aanleg van een grootse Engelse tuin. Het zou ons een volledige dag kosten om de siertuin, de rozentuin, de keukentuin, de orangerie, het koetshuis en de waterpartijen te bezoeken. Daarom beperken we ons tot het 'Duitse' gedeelte van het park dat sinds 2004 door de Unesco als werelderfgoed is erkend.

Trage Oder

In *Ratzdorf* vloeit de Neisse in de Oder en krijgen we een totaal ander rivierlandschap te zien. Van een vallei met opstaande flanken is geen sprake, de Oder sleept zich traag en breedvoerig voort door een vlak landschap. Beiden vergelijken we het spontaan met de Grensmaas in Limburg. Versterkte oevers zijn er nauwelijks en vanaf de brede dijk verdwijnt de stroom vaak ongemerkt tussen rietkragen en hoogstruikgewas. We hebben op ons Odertraject welgeteld één vrachtschip zien voorbijvaren en ook de bruggen naar Polen zijn op één hand

te tellen. Door die platte bedding is het gevaar voor overstromingen groot en daarom zijn in DDR-tijd al brede dijken gebouwd. Daar doen wij ons voordeel mee want op de verhoogde dijkweg kunnen we onze ogen onbeperkt laten dwalen over het ongerepte rivierlandschap. De meest bekende stad langs ons Odertraject is *Frankfurt-an-der-Oder* dat ons echter weinig cultureels of historisch te bieden heeft.

Op naar Berlijn

Na 100 km nemen we afscheid van de grens-stroom en is het de beurt aan 'binnenlandse' landschappen. De eerste heuvelrondingen

De Duits-Tsjechische grens.

Oder-Neissegrens

De Duits-Poolse grens is van Tsjechië tot de Oostzee zo'n 600 km lang en werd na de Duitse nederlaag in 1945 tamelijk arbitrair op beide rivieren gelegd. De geallieerde overwinnaars beslisten immers dat Duitsland de provincies Pommern en Silezië moest afstaan aan Polen. Dat zag zijn grondgebied in één klap met een derde vergroot. Meer dan 10 miljoen Duitsers werden verdreven naar de andere kant van de voorlopige grens. Pas na de Duitse hereniging in 1990 werd de grens tussen beide landen definitief.

Tweetalige borden Duits-Sorbisch.

komen eraan, we trekken door bossen en dorpen en moeten terug auto's naast ons dulden. In *Joachimstal* (hij weer!) sluiten we aan op de Berlin-Usedomradweg tussen de Oostzee en het hart van de Duitse hoofdstad. De route passeert langs opgesmukte relictten van de Berlijnse Muur, met veel infoborden, kunstige opstellingen en reuzefoto's die herinneren aan de Berlijnse betonscheiding die duurde van 1961 tot 1989. Niet zozeer ikzelf maar Julien haalt hier zijn hart op want hij kan de vergelijking maken met zijn trip naar Berlijn in 1991, toen de Muur in puin lag. Opgeblinke monumenten en gedenkstenen zijn ervoor in de plaats gekomen. En natuurlijk kan de site van Checkpoint Charly niet ontbreken. Tientallen toeristen verdringen zich rond deze Amerikaanse controlepost voor de origineelste foto.

De volgende dag besteden we integraal aan de geschiedenis van de stad zelf. Onze zelf uitgestippelde fietsroute gaat langs de Reichstag, de Brandenburger Tor, het Tränenpalast, de Fernsehturm, Berliner Dom en nog zoveel andere historische gebouwen die niet ongeschonden uit de oorlog zijn gekomen. Maar het boeiendste is toch ons bezoek aan het interactief DDR-museum, dat gedetailleerd het 'altdagsleven' in Oost-Duitsland weergeeft.

Voortijdig einde

We verlaten Berlijn langs de oevers van de Spree. In *Köpenich* brengen we een bezoek aan Willem Voigt die is vereeuwigd in een bronzen standbeeld voor het stadhuis. Binnen is een kleine tentoonstelling gewijd aan deze man. Eigenlijk was hij een armoezaaier en dief. Hij bedacht een plan om geld uit de stadskas te stelen door zich te vermommen in het uniform van een hoge militair. Hij werd echter snel ingerekend en gevangengezet. Later kwam het verhaal ter ore van de keizer die er smakelijk kon om lachen en 'der Hauptmann von Köpenich' meteen zijn straf kwijtschold. Lange tijd vorderen we door uitgestrekte bosgebieden tot opeens vóór mij Julien onverwacht alles dichtgooit. Ik bots tegen hem aan en kom ten val. Ik voel onmiddellijk dat mijn ellenboog uit de kom is. In het ziekenhuis is de luxatie snel verholpen en na een nachtje slapen kan ik terug Julien vervoegen. Onze terugkeer naar huis was lastiger maar dat is stof voor een ander, uitgebreid verhaal.

PRAKTISCHE INFO

Route en bewegwijzering

We legden 762 km af op drie langeafstandfietsroutes: de Spreeradweg, de Oder-Neisseradweg en de Berlin-Usedomradweg. Door mijn val zijn drie van de geplande 16 fietsdagen weggevallen. We sliepen op campings en viermaal in het wild. Meer info: www.spreeradweg.de, www.oderneisse-radweg.de en www.berlin-usedom-radweginfo.de. Een fotoboek met veel meer foto's vind je via www.recreatiefietsers.be.

Kaarten en gidsen

We gebruikten de gedetailleerde Duitstalige roadbooks van Bikeline: Spree-Radweg, Oder-Neisse-Radweg en Berlin-Usedom-Radweg. Goede overzichtskarten met alle fietsroutes én gpx-tracks zijn de ADFC-Radroutekarten Brandenburg/Spreewald en Lausitz/Ostliches Erzgebirge op schaal

